1. హైదరాబాద్ రాష్ట్రంలో గిరిజన మరియు రైతు తిరుగుబాట్ల పునరావృత ధోరణులను విశ్లేషించండి. ఈ తిరుగుబాట్లకు నిజాం ప్రభుత్వ పాలన ఎంతవరకు బాధ్యతవహించింది, మరియు ఈ ఉద్యమాలను ఎలా అణచివేయబడింది లేదా ఎంతవరకు వారికి అనుకూలంగా మారింది?

పరిచయం

19వ మరియు 20వ శతాబ్దాల ప్రారంభ కాలంలో హైదరాబాద్ రాష్ట్రం అనేక గిరిజన మరియు రైతు తిరుగుబాట్లను చూశింది. ఆర్థిక దోపిడి, సామంత అణచివేత, సాంప్రదాయ హక్కుల కోల్పోవడం, మరియు ప్రభుత్వ అన్యాయం వంటి కారణాలలో లోతుగా వేరుపడిన ఈ ఉద్యమాలు, వ్యవస్థాత్మక దోపిడి మరియు నిజాం పరిపాలనా నిర్బంధ విధానాలకు ప్రతిస్పందనలుగా ఉద్భవించాయి. ఈ తిరుగుబాట్లు ఒక నిర్దిష్ట ధోరణిని అనుసరించాయి, వాటిని కఠినమైన అణచివేతతో పాటు పరిమిత సంస్కరణల ద్వారా ఎదుర్కొన్నారు.

I. గిరిజన మరియు రైతు తిరుగుబాట్ల పునరావృత నమూనాలు

1. ఆర్థిక దోపిడీకి ప్రతిఘటన

- అధికమైన మరియు చట్టవిరుద్ధమైన పన్నులు{ఉదా సెంట్స్ పన్ను, వివాహ పన్ను, మరియు భూహక్కులు లేకుండా వసూలు చేసే ఆదాయం రైతులు మరియు గిరిజనులపై భారంగా మారాయి.
- రాష్ట్ర మద్దతుతో ఉన్న జాగీర్దార్లు, దేశ్ ముఖ్లు, మరియు మక్తేదార్లు రైతులపై భరించలేని పన్నులు మరియు జరిమానాలు విధించేవారు.

2. సామాజిక అణచివేతకు వ్యతిరేకంగా పోరాటం

- దళిత మరియు గిరిజన సముదాయాల నుండి బలవంతపు శ్రమ (వెట్టి), మత మార్పిడి చర్యలు సామాజిక వ్యతిరేకతకు దారితీశాయి.

3. సాంప్రదాయ హక్కుల రక్షణ

- అటవీ విధానాలు పోడు సాగును, అటవీ వనరుల వినియోగాన్ని పరిమితం చేయడంతో, గోండు, కోలాం వంటి ఆదివాసీ గుంపులలో అసంతృప్తి నెలకొంది

4. భూస్వామ్య దోపిడీకి వ్యతిరేకంగా హింసాత్మక తిరుగుబాటు

- భూస్వాముల ద్వారా భూముల దుర్వినియోగం మరియు దోపిడీ రైతులను నేరుగా హింసాత్మక సంఘర్షణలకు దారితీసింది, ఫలితంగా అణచివేసే సామంతుల హత్యలు జరిగేవి.

II. ముఖ్యమైన సంఘటనలు మరియు ఉద్యమాలు

తిరుగుబాటు	నాయకులు	కారణం	ఫలితం
కోలన్పాక తిరుగుబాటు	ఆరుట్ల రాంచంద్రారెడ్డి & లక్ష్మి	జాగీర్దార్ ద్వారా అక్రమ పన్నులు & మార్పిడులు	ఆర్య సమాజం ద్వారా ప్రతిఘటన & పునఃమార్పిడి
బేతవోలు ఆందోళన	తడకమళ్ల సీతా రామచంద్రరావు	మక్తదార్ ద్వారా అధిక పన్నులు	పన్ను రద్దు కోసం నిరసన & డిమాండ్

విస్నూర్ భూ ఆందోళన	షేక్ బందగి	దేశ్‌ముఖ్‌తో భూ వివాదం	కోర్టు కేసు గెలిచిన తర్వాత బందగి హత్య
మునుగోడు తిరుగుబాటు	కంచర్ల రామి రెడ్డి	భూస్వామ్య వేధింపులు	దేశ్‌ముఖ్‌ను గ్రామస్తులు చంపారు
పరిటాల పోరాటం	స్థానిక రైతులు	జాగీర్దార్ అక్రమ లెవీలు	తిరుగుబాటులో జాగీర్దార్ ఏజెంట్ మృతి

III. గిరిజన ఉద్యమాలు మరియు సాయుధ ప్రతిఘటన

1. రామ్‌జీ గోండ్ తిరుగుబాటు (1857–60)

- గిరిజన యోధులను బ్రిటిష్ మరియు నిజాం సైన్యాలపై ప్రతిఘటనకు నడిపించారు.
- ఈ తిరుగుబాటు క్రూరంగా అణచివేయబడి, ఆయనను ఆయనతో పాటు 1,000 మంది అనుచరులను కూడా మరణదండన విధించారు.

2. నాయక్‌పోడ్ మరియు కొలాం తిరుగుబాటు (1879–80)

- అటవీ శాఖ దోపిడీకు వ్యతిరేకంగా నిరసన వ్యక్తం చేశారు.
- ఫలితంగా తీవ్రమైన అణచివేత చర్యలు చేపట్టబడి, అటవీ పోలీసింగ్ మరింత బలపరచబడింది

3. కొండా రెడ్డి తిరుగుబాటు (1915–16)

- అటవీ అధికారులకు మరియు బాహ్యుల స్థల ఆక్రమణలకు వ్యతిరేకంగా నిలబడ్డారు.
- ఇది అటవీ హక్కుల కోల్పోవడం పై దీర్ఘకాలిక అసంతృప్తిని ప్రతిబింబించింది.

4. కొమరం భీమ్ ఉద్యమం

- జల, జంగిల్, జమీన్ కోసం తిరుగుబాటు నడిపిన ప్రముఖ గోండ్ నాయకుడు కోమరం భీమ్.
- ఆయన నిజాం సైన్యాలతో జరిగిన ఘర్షణలో మరణించారు; అనంతరం గిరిజన ప్రతిఘటనకు చిహ్నంగా ఆయనను స్మరించారు.

IV. నిజాం పరిపాలన పాత్ర

1. భూస్వామ్య దోపిడీదారులతో సంక్లిష్టత

- నిజాం ప్రభుత్వం దేశ్ ముఖ్ లు మరియు జాగీర్దార్లకు చట్టపరమైన మరియు సైనిక రక్షణను అందించి, శోషణను కొనసాగించింది.
- భూవ్యవస్థాపన విధానాలు వ్యవసాయ వనరుల పై ఒత్తిడి పెంచాయి.

2. అటవీ శాఖ మరియు గిరిజన స్థానభ్రంశం

- అనుపాతమైన అటవీ కార్యదర్శిత్వం ఏర్పాటుచేయబడడంతో గిరిజనులు తమ పూర్వికమైన భూముల నుండి తొక్కబడ్డారు.
- ఈ విధానాలు గిరిజన సంక్షేమం కంటే రాష్ట్ర ఆదాయాన్ని ప్రాధాన్యమిస్తూ నడిచాయి.

V. రాష్ట్ర ప్రతిస్పందన: అణచివేత మరియు పరిమిత సంస్కరణ

1. హింసాత్మక అణచివేత

- తిరుగుబాట్లు, ముఖ్యంగా గిరిజన సాయుధ ప్రతిరోధాలను, రాష్ట్ర సేనలు క్రూరంగా దమనించాయి. ఈ చర్యలకు బరితెల్లి సహకారం ఉండేది.
- రామ్‌జీ గోండ్ యొక్క సంచార మరణం ఈ దమన చర్యల సాహసాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది.

2. పాక్షిక వసతి

- కొమరం భీం తిరుగుబాటు తరువాత, నిజాం ప్రభుత్వం గిరిజన పరిస్థితులను అధ్యయనం చేయడానికి క్రిస్టోఫర్ వాన్ ఫ్యూరర్ హైమెండార్ఫ్‌ను నియమించింది.
- దీని ఫలితంగా 1940లో దస్తూర్-ఉల్-అమల్ చట్టం ఆమోదించబడింది, ఇది గిరిజనుల సమస్యలకు పరిమిత పరిష్కారాలను అందించడంలో సహాయపడింది.

ముగింపు

హైదరాబాద్ రాష్ట్రంలో గిరిజన మరియు రైతు తిరుగుబాట్లు ఆర్థిక దోపిడీ, సాంప్రదాయ హక్కుల నష్టం, మరియు సామాజిక అన్యాయాన్ని వ్యతిరేకించి, సామంతాల అణచివేతతో ప్రేరణ పొందిన ప్రతిఘటన ధోరణిని అనుసరించాయి. నిజాం పరిపాలన ఈ అసమర్థతకు అనుకూలంగా ఉండటంతో, ఈ ఉద్యమాలను రాష్ట్ర హింసతో అణచివేసినా, వ్యవస్థాపిత అన్యాయాలపై వెలుగుచూపడంలో విజయం సాధించాయి. కొమరం భీం వంటి నాయకులు తెలంగాణలో ఇప్పటికీ జాతీయ స్థాయి నుంచి ప్రజాస్వామ్య ప్రతిఘటనకు ప్రేరణనిచ్చే వ్యక్తులుగా నిలిచారు. 2016లో జోడేఘాట్ స్మారక స్థలం వంటి ఆధునిక స్మారకార్థకాలు ఈ నిరంతర పోరాటాల స్మరణగా నిలిచాయి.

2. ఆపరేషన్ పోలో అంటే ఏమి? ఈ ఆపరేషన్ కు కారణమైన హైదరాబాద్ రాష్ట్రం భారత యూనియన్లో విలీనం కావడాన్ని రాజకీయ, సైనిక పరిణామాల ఆధారంగా వివరణ ఇవ్వండి.

పరిచయం

ఆపరేషన్ పోలో అనేది ప్రజల్లో "పోలీస్ చర్య"గా పిలవబడిన సైనిక చర్య, ఇది 1948 సెప్టెంబర్‌లో భారత ప్రభుత్వం నిర్వహించి, హైదరాబాద్ రాజ్యాన్ని భారత యూనియన్‌లో విలీనం చేసిన చర్య. ఈ నిర్ణాయక చర్యను నిజాం పరిపాలనలో పెరుగుతున్న నియమనిబంధనలు, మతవైషమ్యాలు, మరియు నిజాం వఫాదారిగా ఉన్న రజాకార్ల దాడులకు ప్రతిస్పందనగా చేపట్టారు. ఈ ఆపరేషన్ నిజాం పాలనకు ముగింపు చేర్చించి, స్వాతంత్ర్యం అనంతర భారతదేశ భూభాగ ఏకత్వాన్ని నిలిపింది.

I. నేపథ్యం మరియు రాజకీయ సందర్భం

1. హైదరాబాద్ స్టాండ్‌స్టిల్ ఒప్పందం (1947)

- స్వాతంత్ర్యం తర్వాత, హైదరాబాదు భారతదేశంతో స్థితిని నిలిపేందుకు స్టాండ్ స్టల్ ఒప్పందం చేయగా, భారత యూనియన్లో విలీనమయ్యే విషయాన్ని తిరస్కరించింది.
- నిజాం, మిర్ ఉస్మాన్ అలీ ఖాన్, హైదరాబాదు స్వతంత్రంగా ఉండాలని ఆశించాడు, దీనికోసం పాకిస్థాన్ మరియు విదేశీ శక్తుల మద్దతు సంపాదించే ప్రయత్నం కూడా చేశాడు.

2. రజాకార్ మిలిషియా ఆవిర్భావం

- కాసిమ్ రజ్వి నేతృత్వంలో రజాకార్లు మతవైషమ్యాలు విస్తరించి, వ్యతిరేకులను అణచివేసి, భారత యూనియన్‌లో విలీనం కావడాన్ని ప్రతిరోధించారు.
- దీని వలన విశాలంగా విస్తరించిన, చట్ట రీతులు వ్యతిరేకమయ్యాయి.

3. దౌత్య చర్చల వైఫల్యం

- భారత నాయకులు, ముఖ్యంగా సర్దార్ వల్లభభాయి పటేల్ చేసిన పునరావృత ప్రయత్నాలన్నీ నిర్లక్ష్యం చేయడాన్ని నిజాం సమర్థించాడు.
- ఈ పరిస్థితే భారత ప్రభుత్వం సైనిక జోక్యం ప్రారంభించాల్సి వచ్చింది.

II. ఆపరేషన్ పోలో యొక్క చట్టపరమైన మరియు వ్యూహాత్మక కూర్పు

- ప్రభుత్వ దుస్థితులను అంతర్జాతీయ ప్రభావాలు రాకుండా చేయాలనుకుని ఆ చర్యకు అధికారికంగా పోలీస్ చర్య అనే పేరు పెట్టబడింది, ఎందుకంటే భారతదేశం దాన్ని రెండు స్వతంత్ర రాజ్యాల మధ్య యుద్ధం అని ప్రదర్శించాలనుకోవలేదు.
- ఆపరేషన్ ఖర్చులు డిఫెన్స్ లేదా హోమ్ అఫైర్స్ బడ్జెట్ క్రింద కాకుండా విద్యుత్తు శాఖ బడ్జెట్‌లో చూపించబడ్డాయి.
- అప్పటి గవర్నర్ జనరల్ సి. రాజగోపాలచారి ఆపరేషన్‌ను అంతర్గత పరిపాలనా జోక్యం గా చూపించడానికి పోలీస్ చర్య అనే పేరుని ఆమోదించారు.

III. ఆపరేషన్ పోలో యొక్క కాలక్రమ వివరణ

1948 సెప్టెంబర్ 13: సైనిక దాడి ప్రారంభం

భారత సైన్యం దక్షిణ కమాండర్ లెఫ్టినెంట్ జనరల్ రాజేంద్ర సింగ్ నేతృత్వంలో నాలుగు దిశల నుండి దాడులు ప్రారంభించాయి:

- సోలాపూర్ (జె.ఎన్. చాలధరి),
- [విజయవాడ] (ఎ.ఎ. రుద్ర),
- [బెరార్/హోస్పేట్] (శివ దత్తు సింగ్),
- [బోంబాయి] (డి.ఎస్. ధర్).
- కమాండర్ ముఖర్జీ ఆధ్వర్యంలో పుణే ఎయిర్‌బేస్ నుంచి విమాన సాయం అందింది.

1948 సెప్టెంబర్ 13–16: వేగవంతమైన పురోగతి

- భారత సైన్యాలు, హైదరాబాద్ సైన్యం మరియు రజాకార్ల వణికించిన ప్రతిఘటనను త్వరితంగా అదుపుచేశాయి.
- చిన్న చిన్న గొడవలు కొనసాగించినా, భారత డివిజన్ల మధ్య సమన్వయం వల్ల తొందరగా ప్రగతి సాధించబడింది.

1948 సెప్టెంబర్ 17: లొంగిపోవడం మరియు ఏకీకరణ

- నిజాం ఉస్మాన్ అలి ఖాన్ పరాజయాన్ని అనుభవించగా, కె.ఎం.మున్షితో గెస్ట్ హౌసులో చర్చలు జరిపారు. ఆ సాయంత్రం, 7 గంటలకు, నిజాం డెక్కన్ రేడియోపై ఒక రేడియో ప్రకటన చేయగా, హైదరాబాదు భారత యూనియన్లో విలీనమైందని ప్రకటించారు.
- భారత సైన్యాలు అధికారికంగా హైదరాబాదుకు ప్రవేశించి ఆ ఆపరేషన్ ముగింపు ఘటనే కల్పించారు.

IV. ఆపరేషన్ అనంతర పరిణామాలు

1. 18 సెప్టెంబర్ 1948

- హైదరాబాద్ రాష్ట్ర సైన్యాల కమాండర్ జనరల్ ఎల్ ఎద్రూస్, మేజర్ జనరల్ జె.ఎన్. చౌధరీకి చిక్కారు.
- కాసిమ్ రజ్వీని తిరుమలగిరి సైనిక శిబిరంలో అరెస్ట్ చేశారు.
- ప్రధానమంత్రి మిర్ లైక్ అలీని హౌస్ అరెస్ట్ కేంద్రంలో ఉంచారు

2. 22 సెప్టెంబర్ 1948

- నిజాం భారత ప్రభుత్వంపై వేసిన యునైటెడ్ నేషన్ ఫిర్యాదు నుండి వెనక్కివెళ్ళారు, తద్వారా అంతర్జాతీయ వివాదం ముగిసింది.
- నిజాం భారత రాజ్యాంగం కింద హైదరాబాదు రాష్ట్రానికి రాజ్ ప్రముఖ్ (స్వయంగా పదవి కలిగిన పరిపాలనాధికారి)గా కొనసాగించారు.

V. వారసత్వం మరియు జ్ఞాపకార్థం

సెప్టెంబర్ 17వ తేదీ వివిధ రూపాలలో ఉత్సవంగా నిర్వహించబడుతుంది:

- కర్ణాటకలో హైదరాబాద్-కర్ణాటక విమోచన దినోత్సవం.

- మహారాష్ట్రలో మరాఠవాడ విముక్తి సంగ్రామ దినం.
- తెలంగాణలో తెలంగాణ విమోచన దినోత్సవం, అయితే రాజకీయ అంగీకారం ఇంకా విభిన్నంగా ఉంది.

2022లో, భారత ప్రభుత్వం సెప్టెంబర్ 17వ రోజును ఆఫిషియల్‌గా హైదరాబాద్ విమోచన దినోత్సవంగా ప్రకటించింది

ముగింపు

ఆపరేషన్ పోలో ఒక వేగవంతమైన, వ్యూహాత్మక మరియు రాజకీయంగా ప్రాముఖ్యత కలిగిన సైనిక చర్యగా ఉంది, దీనివల్ల హైదరాబాద్ భారత యూనియన్‌లో విలీనం అయ్యింది, శతాబ్దాల క్రింది సామంత పాలనకు ముగింపు దొరికింది. ఈ ఆపరేషన్ భారతదేశ భూభాగ ఏకతను బలపరచడమే కాక, స్వతంత్ర దేశంలో రాజు సొంత ప్రాంతాల విలీనం సమస్యలను కూడా బయటపెట్టింది. ఇది స్వాతంత్ర్యోత్తర భారత దేశం దేశ నిర్మాణ చరిత్రలో ఒక నిర్వచనాత్మక క్షణంగా నిలదీయబడింది.